

محمد انیسی طهرانی
کارشناس روابط بین الملل

ادعای می شود جهانی که ما در آن زندگی می‌کنیم ارزش‌هایی مانند مدارا، تحمل و احترام به عقاید و باورهای دیگران، نرم‌های پذیرفته شده‌ای هستند که به اصول بنیادین انسانی تبدیل شده به گونه‌ای که ملت‌های سراسر جهان آن را در حد نسبتاً پستندیده‌ای رعایت می‌کنند و اگر نمونه‌هایی از خشونت ورزی علیه اعتقادات دیده شود، در حکم استثناء است. اما اگر با دقت و ژرف اندیشی نگریسته شود، خلاف این ادعا مشاهده می‌شود. ناپردباری و عمل خشونت‌آمیز نسبت به باورهای دیگران به اندازه‌ای گسترش یافته که ۱۵ مارس (۲۵ اسفند) به نام روز جهانی «مبارزه با اسلام هراسی» نامگذاری شده است. اسلام فوبی‌ها که در سال‌های اخیر باکمال تأسف در برخی از کشورها رشد کم سابقه داشته و بیم‌هایی را در جهت تضعیف رواداری برانگیخته است. به طوری که آنتونیو گوتش، دبیرکل سازمان ملل به مناسبت این روز در پیام کوتاه خود نسبت به افزایش «تعصب ضد مسلمانان» ابراز نگرانی کرده و از دولت‌ها می‌خواهد که از آزادی مذهبی محافظت و از فضای رسانه‌های اجتماعی برای مهار و جلوگیری از انتشار سخنان نفرت انگیز استفاده کنند. این نگرانی‌ها به اندازه‌ای جدی است که گروه‌های حقوق بشر در سراسر جهان و سازمان ملل بعنوان فرآگیرترین نهاد بین‌المللی، از زمان آغاز جنگ ۱۷ ماهه رژیم صهیونیستی علیه ملت فلسطین در غزه، نسبت به افزایش اسلام هراسی و تعصبات غیر بینانه، بی‌دریبه هشدار داده‌اند. به عنوان نمونه، سازمان پیشرو حقوق مدنی مسلمانان در ایالات متحده در سال ۲۰۲۴ (سال گذشته) نزدیک به ۹۰۰۰ شکایت مبنی بر اعمال تعصب ضد مسلمانان ثبت کرده است که بالاترین تعداد از زمان شروع جمع‌آوری داده‌های این سازمان از سال ۱۹۹۶ است. در سراسر جهان از آسیا تا اروپا هم ثبت گسترش اسلام هراسی گزارش شده است. این فضای ضد مسلمانان علائم یک همه‌گیری کنترل نشده هستند که با انفعال و حتی حمایت توسط برخی از دولت‌ها، شدیدتر هم شده است. از جمله در آمریکا، راهبایی دونالد ترامپ به کاخ سفید، به طور غیر مستقیم فضای اسلام هراسی را تشدید کرده به طوری که تاکنون دو دانشجو که در راه‌اندازی راهبیمایی‌های حمایت از فلسطین در دانشگاه‌های ایالات متحده نقش آفرینی کردند، پس از زلف‌ویزا، اخراج شدند. همچنین دولت ترامپ کمک ۴۰۰ میلیون دلاری فدرال به دانشگاه کمبریا را که عمدتاً برای تحقیقات پزشکی بود، در واکنش به مدیریت دانشگاه در اعتراضات به اقدامات نظامی رژیم اسرائیل در غزه لغو کرد. همچنین ریاست جمهوری دونالد ترامپ امیدهایی را در طلوع بر فروغ بخت سیاسی راست افراطی در کشورها برانگیخته است. از جمله در چند هفته گذشته با برگزاری انتخابات پارلمانی در آلمان حزب دست راستی تندروی «آلترناتیو برای آلمان» AfD در جایگاه دومین حزب در کسب کرسی‌های پارلمان قرار گرفت. همچنین در سال‌های گذشته در ایتالیا حزب دست راستی «برادران» به پیروز انتخابات و «جورجیا ملونی» رهبر آن به نخست وزیر رسیده. به این گونه است که درونمایه سخن دبیر کل سازمان ملل که در ابتدای یادداشت نقل شد مبنی بر اینکه از «دولت‌ها می‌خواهد که از آزادی مذهبی محافظت کنند» اینجا روشن می‌شود که در برخی از کشورها نه تنها دولت‌ها به این وظیفه خود عمل نمی‌کنند بلکه با اقدامات خود آتش پدیده شوم «اسلام هراسی» را شعله‌ورتر می‌کنند. موسسه «ابتکار پل» The Bridge Institute که تحت نظر دانشگاه «جورج تاون» در واشنگتن دی سی در زمینه دلایل و پیامدهای «اسلام هراسی» تحقیقات گسترده‌ای را انجام می‌دهد یک هشدار جدی در این زمینه صادر می‌کند: «اسلام هراسی آفتی برای جامعه است و باید با فوریت با آن مقابله کرد. ما از دولت‌ها، سازمان‌های جامعه مدنی و افراد می‌خواهیم که برای مقابله با این بحران رو به رشد اقدام قاطعانه‌ای انجام دهند. جهان عادلانه و متعادل، جهانی است که در آن حقوق بشر و کرامت برای همه افراد و ادیان رعایت می‌شود.» به این ترتیب، باید امیدوار بود که با شناخت ریشه‌ها و دلایل اسلام هراسی و در دستور کار قرار دادن فعالیت‌های فرهنگی در آینده بیش از گذشته شاهد رنگ باختن این پدیده زشت از جامعه جهانی باشیم.

سید جلال ساداتیان در گفت‌وگو با «آرمان‌ملی»:

مذاکره در شرایط برابر معنا دارد

آمریکا می‌خواهد ایران را از چین و روسیه دور کند

آنچه آمریکا نمی‌بیند، توان ایران در مقاومت است

اروپایی‌ها تحت فشار آمریکا قرار دارند

آرمان ملی - احسان اسحاقی: دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا، سرانجام نامه‌ای را از طریق امارات به تهران ارسال کرده است. این اقدام در حالی صورت گرفته که پیش از آن، رهبر انقلاب و رئیس‌جمهور صراحتاً اعلام کرده بودند که مذاکره تحت فشار را نخواهند پذیرفت. این موضع‌گیری نشان داد که ایران بر سر توان نظامی، سیاست‌های منطقه‌ای و حق توسعه فناوری هسته‌ای خود ایستاده و تنها در چارچوب لغو تحریم‌ها حاضر به مذاکره خواهد بود. ایران طی ماه‌های اخیر تلاش کرده مسیرهای جدیدی برای کاهش اثر تحریم‌ها و احیای مذاکرات پیدا کند که یکی از مهم‌ترین آن‌ها، تعامل گسترده‌تر با چین و روسیه است. این همکاری‌ها می‌تواند چپه‌ای

◀ **ترامپ سیاستی دوگانه در قبال ایران در پیش گرفته است.** از یکسو تهدیدهای نظامی و تحریم‌های گسترده را افزایش داده و از سوی دیگر، به دنبال مذاکره است. این راهبرد تا چه اندازه قابل دوام است؟

سیاست اصلی ترامپ بر اساس فشار حداکثری است. او از ابتدا معتقد بود که اگر فشارهای اقتصادی شدیدی بر ایران اعمال کند، تهران به زانو درخواهد آمد و مجبور خواهد شد که پای میز مذاکره‌ای که آمریکا تعیین می‌کند، بنشیند. در این مسیر، ترامپ به کمک کشورهای هم‌پیمانش در منطقه، مانند عربستان سعودی و اسرائیل، تلاش کرده که حلقه محاصره اقتصادی را تنگ‌تر کند، اما مسأله‌ای که آمریکا نادیده گرفته، این است که ایران کشوری است که تجربه مقاومت در برابر تحریم‌ها را دارد و سیاست‌های داخلی‌اش را به‌گونه‌ای تنظیم کرده که بتواند فشارهای خارجی را تحمل کند.

◀ **اما برخی تحلیلگران معتقدند که ایران در شرایط سخت اقتصادی قرار دارد و ممکن است مجبور به مذاکره شود. نظر شما چیست؟**

هیچ‌کس منکر فشارهای اقتصادی بر ایران نیست. تحریم‌هایی تأثیر نپوشیده‌اند و مشکلات اقتصادی را دوچندان کرده‌اند، اما اینکه این مشکلات باعث شود ایران از مواضع خود عقب‌نشینی کند، به این سادگی نیست. مقامات ایرانی بارها اعلام کرده‌اند که مذاکره زمانی معنا دارد که آمریکا حسن نیت خود را نشان دهد، نه اینکه هم‌زمان با پیشنهاد مذاکره، تحریم‌های جدیدی اعمال کند.

◀ **اروپا در قبال ایران موضعی میانه اتخاذ کرده است. آیا اروپا واقعا می‌تواند نقشی مؤثر در کاهش تنش‌ها ایفا کند؟**

اروپا به طور کلی به دنبال کاهش تنش‌ها است، اما در عمل، وابستگی اقتصادی آن‌ها به آمریکا باعث شده

آمریکا از افزایش نفوذ چین در منطقه نگران است. چین از طریق پروژه «یک کمربند، یک راه» در حال گسترش نفوذ اقتصادی خود است و این مسأله برای واشنگتن یک تهدید جدی محسوب می‌شود

که نتوانند آنطور که باید، استقلال عمل داشته باشند. کشورهای اروپایی تلاش کردند با ایجاد سازوکار مالی اینستکس، امکان تجارت با ایران را بدون وابستگی به دلار فراهم کنند، اما این سازوکار در عمل موفق نبود. اروپایی‌ها در تعهداتشان ناکام ماندند و دلیل اصلی این ناکامی، تهدیدهای آمریکا علیه شرکت‌های اروپایی بود.

◀ **برخی تحلیلگران معتقدند که اگر مذاکرات ایران و اروپا به نتیجه برسد، ممکن است سیاست‌های آمریکا نیز تغییر کند. آیا چنین چیزی محتمل است؟**

به نظر من این احتمال وجود دارد، اما به میزان زیادی به تحولات داخلی آمریکا و شرایط سیاست خارجی این کشور بستگی دارد. اگر اروپا بتواند ایران را قانع کند که همچنان به تعهدات برجامی پایبند بماند، ممکن است راهی برای کاهش تنش‌ها باز شود، اما این مسأله کاملاً به موضع ایران نیز بستگی دارد. اگر ایران احساس کند که از این توافق سودی نمی‌برد، دلیلی ندارد که به آن پایبند بماند.

◀ **ایران در ماه‌های اخیر روابط خود را با چین و روسیه گسترش داده است. آیا این دو کشور می‌توانند جایگزین مناسبی برای غرب باشند؟**

روسیه و چین هر دو روابط گسترده‌ای با ایران دارند و به نوعی به دنبال حفظ تعادل در منطقه هستند. چین به عنوان یک قدرت اقتصادی جهانی، نیاز به انرژی دارد و ایران یکی از تأمین‌کنندگان مهم نفت و گاز چین است. از سوی دیگر، روسیه نیز در مسائل منطقه‌ای مانند سوریه و قفقاز، با ایران همکاری‌هایی دارد، اما اینکه این دو کشور بتوانند به طور کامل جایگزین غرب شوند، جای بحث دارد و باید زمینه‌ها و امکانات چنین تحولی را مورد سنجش دقیق قرار داد.

◀ **برخی کارشناسان معتقدند که نزدیکی ایران به چین و روسیه، آمریکا را نگران کرده و باعث شده که واشنگتن در سیاست‌های خود تجدید نظر کند. آیا شما با این تحلیل موافقت می‌کنید؟**

بله، تا حدودی. آمریکا از افزایش نفوذ چین در منطقه نگران است. چین از طریق پروژه «یک کمربند، یک راه» در حال گسترش نفوذ اقتصادی خود است و این مسئله برای واشنگتن یک تهدید جدی محسوب می‌شود. از سوی دیگر، روسیه نیز به دنبال احیای نقش خود به عنوان یک قدرت جهانی است. نزدیکی ایران به چین و روسیه می‌تواند موازنه

جدید در برابر فشارهای آمریکا و اروپا ایجاد کند و ایران را از انزوای اقتصادی نجات دهد. از سوی دیگر، اروپا نیز با فشارهای فزاینده‌ای از سوی آمریکا روبه‌روست و برخی از کشورهای اروپایی مایل به ادامه تعامل با ایران هستند، اما واشنگتن آن‌ها را تهدید به اعمال تحریم‌های ثانویه کرده است. این وضعیت نشان می‌دهد که سیاست غرب در قبال ایران همچنان بر پایه چماق و هویج است: از یک سو تهدیدهای اقتصادی و نظامی و از سوی دیگر پیشنهادهای مذاکره. اما سؤال اصلی این است که آیا این راهبرد در برابر ایران نتیجه‌بخش خواهد بود؟ «آرمان ملی» در این خصوص با سید جلال ساداتیان، سفیر پیشین ایران در لندن، گفت‌وگو کرده که در ادامه می‌خوانید.

◀ **نزدیکی ایران به چین و روسیه می‌تواند موازنه قدرت را در منطقه تغییر دهد. به همین دلیل، آمریکا سعی در افزایش فشار بیشتر، ایران را از این مسیر بازدارد. همین دلیل، آمریکا سعی دارد با اعمال فشار بیشتر، ایران را از این مسیر بازدارد**

◀ **قدرت را در منطقه تغییر دهد. به همین دلیل، آمریکا سعی دارد با اعمال فشار بیشتر، ایران را از این مسیر بازدارد.**

◀ **آیا توجه به شرایط فعلی، آیا مذاکره با آمریکا ممکن است؟**

مذاکره زمانی ممکن است که طرفین احساس کنند که از طریق گفت‌وگو به منافع خود خواهند رسید. ایران در حال حاضر تحت فشار اقتصادی قرار دارد، اما حاضر نیست تحت این شرایط مذاکره کند. آمریکا با همه ادعاها و جنجال‌های رسانه‌ای هنوز نشان نداده که در عالم واقعیت حاضر است امتیاز قابل توجهی به ایران بدهد. بنابراین، در شرایط فعلی، احتمال مذاکره بسیار کم است.

◀ **اگر ترامپ در انتخابات آتی شکست بخورد، آیا ممکن است شرایط تغییر کند؟**

این بستگی به رئیس‌جمهور بعدی آمریکا دارد. اگر دموکرات‌ها به قدرت برسند، احتمالاً سیاست نرم‌تری در قبال ایران اتخاذ خواهند کرد، اما این به معنای بازگشت به تعهداتی شبیه آنچه که در برجام شکل گرفت نخواهد بود. آن‌ها هم ممکن است با پیش‌کشیدن مسائل و موضوعات غیر هسته‌ای، دنبال یک توافق جدید باشند. توافقی که شامل مسائل منطقه‌ای و موشکی نیز باشد، اما اینکه ایران چنین توافقی را بپذیرد، محل تردید است. در مجموع، به نظر می‌رسد که سیاست چماق و هویج آمریکا همچنان ادامه خواهد داشت. ایران نشان داده که تحت فشار، حاضر به مذاکره نیست و تنها زمانی گفت‌وگو را می‌پذیرد که احساس کند شرایط برابر است. اروپا به دنبال حفظ برجام است، اما توانایی کافی برای مقابله با تحریم‌های آمریکا را ندارد. روسیه و چین نیز در حال گسترش روابط خود با ایران هستند، اما این به معنای قطع کامل ارتباط ایران با غرب نیست. آینده این تنش‌ها تا حد زیادی به تحولات سیاسی در آمریکا و تصمیمات ایران در قبال برجام بستگی دارد.

و کار به جایی رسید که ایران دیگر حتی نتوانست حقانیت‌های دفاعی خود را در مقابل تهاجمات و ناآرامی‌های منطقه‌ای و بین‌المللی اثبات کند.

◀ **بلوف‌های تهاجمی**
فلاح‌ت پیشه همچنین درباره راه برون‌رفت و خروج از این اوضاع پرتنش اظهار کرد: راه برون‌رفت از این شرایط نیز طبیعتاً پیش از هر مسئله، پایان دادن به این رویکرد نامعقول و در تضاد با منافع ملی است. در واقع اگر دولت ایران به واقع دنبال برون‌رفت و خروج از این شرایط است، باید مانع از طرح این بلوف‌های تهاجمی و نامعقول شود. در واقع دولت باید یک سیاست عینی و مشخصی را در دستور کار کشور قرار دهد که طرح هرگونه بلوف‌های تهاجمی در سیاست خارجی منع شود تا دستگاه دیپلماسی رسمی کشور بتواند در همراهی با کشورهای منطقه و سازمان‌های بین‌المللی، حقانیت‌های دفاعی خود و متعاقباً سایر حقانیت‌های خود را اثبات کند. وی تصریح کرد: راهکار آنچه به برخی از آنها به عنوان نمونه اشاره شد، در مجموع این بود که ایران به عنوان کشوری باغی و برهم‌زننده آرامش و امنیت منطقه در فضای سیاسی- رسانه‌ای منطقه‌ای و بین‌المللی ترسیم و معرفی شد

پشت پرده تعامل ایران و ترکیه

رقابت و همکاری

تنش‌ها میان تهران و آنکارا پس از موضع‌گیری ادعایی وزیر خارجه ترکیه بالا گرفته و رقابت‌های دیرینه میان این دو قدرت غرب آسیا را بیش از پیش آشکار کرده است. به‌ویژه در دوران سوریه پیاساد. کاردل مدعی شد، فیدان در مصاحبه‌ای با شبکه الجزیره قطر، با اشاره به حمایت ایران از محور مقاومت، این گزاره را خطرناک قلمداد کرد و مدعی شد منابع و قابلیت‌های ایران «در اختیار دیگران نیز قرار دارد.» مراد او از دیگران اعضای محور مقاومت است. همان‌طور که انتظار می‌رفت، اظهارات فیدان با واکنش‌های تند در تهران مواجه شد. اسماعیل بقایی، سخنگوی وزارت امور خارجه ایران، نخستین واکنش رسمی را نشان داد و در پلنفرم ایکس (تویتر سابق) نوشت: «ما نخستین کشوری بودیم که با کودتا علیه دولت ترکیه مخالفت کرده و با آن مقابله نمودیم. همچنین از خلع سلاح حزب کارگران کردستان (PKK) به عنوان گامی مهم در جهت تقویت امنیت ترکیه، استقبال کردیم.» هم‌زمان فاطمه مهاجرانی، سخنگوی دولت ایران، هم اظهارات فیدان را «غیرسازنده» خواند و علی‌اکبر ولایتی، مشاور ارشد مقام معظم رهبری ضمن محکوم کردن این ادعاها خاطر نشان کرد: «برخی مقامات ترکیه باید درک کنند که تکرار ادعاهای بی‌اساس و مداخله جوانیه، به نفع روابط دوجانبه نیست.»

◀ **اوج‌گیری تنش‌ها**

اوضاع در ۴ مارس بیش از پیش ملتهب شد، زمانی که محمود حدیدی، معاون وزیر خارجه ایران، سفیر ترکیه در تهران، هیچایی کرلانچک را احضار کرد و اظهارات فیدان را «بی‌اساس و نسنجیده» خواند. در پاسخ، اونجوکچلی، سخنگوی وزارت امور خارجه ترکیه، اعلام کرد که کاردار سفارت ایران در آنکارا به وزارت خارجه ترکیه فراخوانده شده تا «دیدگاه‌ها رد و بدل شده و اتهامات برخی مقامات ایرانی علیه ترکیه بررسی شود.» او مدعی شد: «اخیراً مقامات ایرانی انتقادات خود از ترکیه را به طور علنی در مطرح کرده‌اند. بیرونده‌ای در این زمینه از سوی وزارت خارجه کشورمان تهیه شده که پیش‌تر برای مقامات ذی‌ربط ارسال کرده‌ایم.» این تنش‌ها، واکنش‌های تند در ایران برانگیخت. ابراهیم رضایی، سخنگوی کمیسیون امنیت ملی مجلس شورای اسلامی، هشدار داد: «ایران منتظر نمی‌ماند تا سنگی به شیشه‌اش برخورد کند، بلکه ابتدا خانه مهاجم را ویران خواهد کرد.» علاوه بر این، سیداحمد خاتمی، امام جمعه موقت تهران، در ۷ مارس اعلام کرد که «موضع ترکیه برخلاف سیاست حسن همجواری است.» او از وزیر خارجه ترکیه خواست که «به خاطر سخنانشان غرضخواهی کند و از تکرار آنها بپرهیزد تا منافع ترکیه حفظ شود.» پیش از سقوط دولت پشار اسد، تنش‌های میان دو کشور آشکار شده بود. در ۱۴ اکتبر ۲۰۲۴، محمد سوپاچو، مدیر سازمان رادیو تلویزیونی ترکیه «تی. آر. تی.» با ادعایی بحث برانگیز مدعی شد، «ما باید شکی‌ناک نباشیم. ما باید ایران را تا پایان امسال راه‌اندازی کنیم. ما باید ایران را دچار مشکل کنیم!» ایران بر این باور است که ترکیه از نفوذ منطقه‌ای خود برای ترویج پان‌ترکیسم و ایجاد شکاف‌های قومی استفاده می‌کند. در مقابل، آنکارا به واسطه تغییر فعل و انفعال‌های گروه‌های مقاومت حامی ایران و پیشبرد منافع خود در سوریه، تلاش دارد میدان را برای مانور خود هموار کند. این در حالی است که آنکارا درصدد است تا از تحریم‌های اعمالی علیه ایران سوء استفاده کرده و نفوذش را در سراسر منطقه افزایش دهد.

◀ **منافع مشترک**

به ادعای ناظران، به رغم تشدید اختلافات، ایران و ترکیه همچنان دلایلی برای حفظ ثبات در روابط خود دارند. پس از سقوط پشار اسد، ابراهیم کالین، رئیس سازمان اطلاعات ترکیه، در ۸ فوریه به تهران سفر کرد تا با مقامات ارشد ایرانی درباره سوریه، غزه، و تلاش‌های مشترک ضدتروریسم علیه حزب کارگران کردستان (PKK)، داعش و دیگر گروه‌های تروریستی و همچنین سایر تهدیدهای امنیتی گفت‌وگو کند. همان‌طور که جورجیو کافیرهو، تحلیلگر و نویسنده شورای آتلانتیک اشاره کرده است، آنکارا و تهران رقابتی توأم با همکاری دارند. هرچند این دو کشور در جنبه‌های مختلف با یکدیگر رقابت می‌کنند، اما در برخی موارد، از جمله مخالفت با جنگ اسرائیل علیه غزه، مقابله با نفوذ مخرب غرب و حفظ روابط اقتصادی قوی، منافع مشترک دارند. ایران که تحت تحریم‌های مجدد آمریکا قرار دارد، همچنان برای تجارت انرژی و ترانکتشن‌های مالی به ترکیه متکی است. نمونه‌ای از مدیریت روابط میان این دو کشور، با وجود رقابت آشکار در حوزه‌های مختلف، اجرای توافق جدیدی در تاریخ ۷ مارس بود که به انتقال گاز ترکمنستان از طریق ایران به ترکیه امکان داد. در حالی که دولت دونالد ترامپ احتمالاً ترجیح می‌داد نفوذ ترکیه در سوریه به عنوان سدی در برابر ایران عمل کند، بعید است که آنکارا با سیاست «فشار حداکثری ۲۰۲۲» آمریکا همسو شود. از سوی دیگر، سیاست خارجی اسرائیل در قبال سوریه پس از اسد می‌تواند منافع ترکیه و ایران را به هم نزدیک‌تر کند. آنکارا و دمشق، تحت دولت جدید، در حال بررسی یک پیمان دفاعی هستند که ممکن است شامل پایگاه‌های هوایی ترکیه در مرکز سوریه باشد. این موضوع می‌تواند به تنش‌های بیشتر میان آنکارا و تل‌آویو دامن بزند، که ممکن است به شیوه‌های مختلفی بروز پیدا کند. هرچند درگیری نظامی مستقیم میان ترکیه و اسرائیل در خاک سوریه در حال حاضر بعید به نظر می‌رسد، افزایش اصطکاک میان این دو متحد آمریکا احتمالاً به نفع تهران خواهد بود.